

Stulen barndom

Text: Anne Skånér | [Prenumerera](#) | Krönika i [SocialPolitik nr 2 2014](#)

En bok om ett par dokumentärfilmer, en debatt och en vanvårdsutredning.

Men också om en verklighet för tusentals omhändertagna barn.

Boken *Stulen barndom* är journalisten **Thomas Kangers** egen ambitiösa sammanfattning av vanvården av barnhemsbarn och fosterbarn i Sverige. Utan hans granskning hade förmodligen frågan inte hamnat på regeringens bord.

Thomas Kangers dokumentärfilm *Stulen barndom* på SVT 2005 ledde fram till en intensiv debatt som sedan blev den statliga Vanvårdsutredningen – och därigenom upprättelse för tusentals, i dag vuxna, före detta drabbade omhändertagna barn.

Dock har inte den ekonomiska ersättningen blivit som tänkt, och varannan ansökan avslås. Till detta kommer Tomas Kanger att återkomma.

Barnhemmens döttrar, som visades på Dokument inifrån 2009, fick tyvärr inte samma genomslag. Om flickor som oftare än andra flickor blev ett fall för socialtjänsten. Som ofta fick även sina barn omhändertagna, det gällde exempelvis sex av tio placerade flickor från Göteborg.

Kent Sänd som grundade Samhällets Styvbarn, dominerar av förklarliga skäl Thomas Kangers bok. Kent bar hela livet på smärtsamma bilder och minnen från sin barnhemstid. Han blev slagen, tvångsduschad i iskallt vatten och hölls isolerad på Vidkärrs barnhem i Göteborg. Han tog sitt liv 2005 och i arv till oss lämnade han kampen för upprättelsen för gruppen vanvårdade. En kamp som fortsätter ännu.

Boken lyfter liksom filmerna en del orsaker till att barn omhändertogs. I första hand omhändertogs den fattiga

arbetarklassens barn, inte minst barn till ensamstående mammor. Det kan inte nog poängteras – mot bakgrund av att det även idag är främst ensamstående mammor och lågavlönade vars barn placeras för samhällsvård. Och att vanvården inte upphört.

Vi läser fortfarande om misstag och missgrepp utan att beslutsfattare inom svensk socialtjänst verkar dra några slutsatser av historiens misslyckanden.

Jag skriver att boken är en ambitiös sammanfattning. Trots att jag inte helhjärtat kan ta den till mig. Som barnhemsbarn borde jag givetvis jubla över att någon tagit upp vår fråga så grundligt. Men boken är ojämn och fokuseringen på bröderna Kent och Bengt Sändh lätt kan tolkas som att vanvården handlade om några få istället för de tusentals det gäller. Det som kallats barnhemsepoken sträcker sig från början av 1920-talet fram till 1980. Över 300 000 barn omhändertogs under de här 50 åren och placerades på institutioner eller i fosterhem. Utnyttjande av gratis arbetskraft var inte ovanligt, många utsattes för sexuella övergrepp eller sågs på andra sätt som mindre värda.

Därför tycker jag också att avsnittet om resandefolket är lite väl summariskt. De är den grupp som är överrepresenterad inom Vanvårdsutredningen. Den samhälleliga ambitionen att utrota eller "omfostra" resandebarn var fruktansvärt grym. Tomas Kanger missar också att skilja mellan resande o romer, för resandefolket var betydligt värre utsatta än de romska grupperna. Resande kämpar än i dag för att accepteras som egen folkgrupp. Jag saknar en sammanfattande historik för att lyfta deras speciella situation.

Jag hade också önskat att Kanger dragit paralleller till i dag, då 30 000 barn är placerade i så kallad dygnsplacering inom socialtjänsten och cirka 10 000 barn varje år placeras på fosterhem och HVB-hem. Vad har man lärt av det som hänt?

Likaså processen med ersättning och upprättelse som för många blivit en ny kränkning. Antingen får man 250 000 kronor för

att vanvården anses ha varit tillräckligt omfattande. Eller också blir men helt utan. Ännu en gång förnekad, icke sedd och respekterad.

Thomas Kanger är kritisk mot regeringens ersättningsmodell, men utan att ge vare sig skäl eller bakgrund. Han noterar bara att gränsen går vid 1980. Många andra irriteras över denna gränsdragning. Det finns inte något egentlig skäl för just detta år, inte ens juridiskt. Det är inte heller så att vanvården upphörde 1980, även om man kan förledas tro det.

Trots mina invändningar hoppas jag att boken blir läst framför allt av dem som idag arbetar med barn- och ungdomsfrågor inom socialtjänsten, beslutsfattare och politiker.

Jag vill också tro att den kan bidra till en annan syn på hur barn- och ungas svårigheter skall hanteras idag.

anne.skaner[at]bredband.net

Anne Skånér

Anne Skånér arbetar på RFHL Stockholm. Skribent inom SocialAktion.